

نگاهی به برنامه‌های شاخص تلویزیون در نوروز ورمضان ۱۴۰۳

دوربرگردان تلویزیون

عاطفه جعفری

خبرنگار گروه فرهنگ

برنامه‌های نوروزی ۱۴۰۳ **ن**ایب **ک**رد که **ف**هم **د**قیق **ر**سانه و **و**اقعیت **ه**ای **ا**مروز **ج**امعه و هنرمندان در مدیریت **ت**لویزیون می‌توانند بار دیگر **م**خاطبان را با **ا**ین **ق**اب **ج**ادویی **آ**شتی **د**هد. هر چندتر **م**دیران **ت**لویزیون در **م**دیریت رسانه ملی از **ا**یده‌های **ت**وهمی و **ت**خیلی **ف**اصله بگیرند و **م**لاحظات **د**وفی **ج**امعه ایران را **م**دنظر **ق**رار **د**هند، **م**وفق **ت**ر **خ**واهند **ب**ود. در گزارش پیش رو از برنامه‌هایی **گ**فتم که در ترکیب ماه **ر**مضان و **ن**وروز موفق حاضر شدند و توانستند مخاطب را با خودش همراه کنند.

- کام‌بک پرقدرت «مهمونی»**

ایرج طهماسب و عروسک‌های دوست‌داشتنی‌اش سال‌هاست که برای مخاطبان تلویزیون آشنا هستند، زمانی که طهماسب از تلویزیون به شبکه نمایش خانگی کوچ کرد، خیلی‌ها از این موضوع ناراحت بودند و نگران از این کوچ، فصل اول مجموعه «مهمونی» از نوروز ۱۴۰۱ در رسانه شبکه خانگی نماوا پخش شد و فصل دوم این مجموعه از نوروز ۱۴۰۲ در پلتفرم‌های نماوا و فیلمبو منتشر شد. سرانجام و بعد از اخبار ضد و نقیض فراوان، بالاخره در اسفندماه خیر رسید که طهماسب با توافقی که با صداوسیما داشته است، پیش تولید فصل سوم برنامه‌اش را شروع کرده و در ایام نوروز شاهد پخش آن از شبکه نسیم بودیم. باگشت طهماسب درحالی محقق می‌شود که این کارگردان و بازیگر خلاق به خوبی توانست در مهمونی قدرت‌نمایی کند و نشان داد بدون داشتن تریبون رسمی مثل تلویزیون و عروسک‌های گذشته، می‌توان کاراکترهای عروسکی تازه‌ای ساخت که برای تماشاچیان جذاب باشد.

چندسال بود که نوروزهای تلویزیون با برنامه عروسکی طهماسب رنگ‌وبوی دیگری می‌گرفت. او با عروسک‌های دوست‌داشتنی و ایده‌های خلاقانه، مخاطب بزرگسال و کودک را درکنار خودش نگه می‌داشت. یکی از خبرهای پرترکر و دلچسب نوروز تلویزیون، خیر آمدن او با کلاه قرمزی و عروسک‌هایش بود. اما به‌یکباره رابطه بین دو بخش سازندگان برنامه کلاه قرمزی و مدیران تلویزیون دچار اختلال شد. هیچ‌وقت مشخص نشد و اعلام رسمی هم نشد که چرا دیگر قصبه‌های جدیدی از کلاه‌قرمزی به تلویزیون نیامد و شبکه‌ها هم برای هر سال فقط بازیخان آن را روی آنتن می‌بردند. شاید تصور مدیران این بود که دیگر طهماسب، ایده‌هایش و البته عروسک‌هایش به تکرار رسیدند و دیگر مخاطب تلویزیون، آنها را دوست ندارد. اما استقبال از برنامه نوروزی طهماسب نشان داد این موضوع درست نیست و همچنان این عروسک‌ها دوست‌داشتنی هستند.

یکی از مواردی که باید درمورد آثار طهماسب بگوییم، این است که او شخصیت‌هایی خلق می‌کند که ژنده هستند و تیپ و کاراکتری دارند که بر دل مخاطب می‌نشینند و درکش می‌کنند و در بیشتر اوقات با او هم‌دلت‌پنداری می‌کنند. شخصیت‌ها در کارهای طهماسب فارغ از عروسک بودن، ایده‌ای را بر خود داشته‌اند که این ایده به آنها شخصیتی دوست‌داشتنی و زنده می‌دهد. ایده‌های که از ذهن طهماسب می‌آید و بر عروسک می‌نشینند و او را دارای شخصیتی می‌کند که می‌تواند حتی فراتر از یک کاراکتر عروسکی باشد. اینکه تلویزیون بخواهد از ظرفیت‌هایی که خودش سال‌ها خلق کرده استفاده کند و آنها را برای مردم نگه‌دارد، حتماً کار درستی است و باید از آن استقبال کرد. آن هم برای ظرفیت هنری مانند ایرج طهماسب که سال‌ها برای تلویزیون برنامه‌سازی کرده و ایده‌ها و خلاقیت‌هایش را در این راه گذاشته است.

- «هلال» جهان اسلام**

محمد دلآوری در برنامه جدیدی که برای شبکه یک و همزمان با ماه رمضان تدارک دید، سراغ سبک زندگی مسلمانان جهان در این ماه رفته و پیوندهای مشترک را از دل قصبه و سرگذشت میهمانان برنامه به تصویر کشید. پرداختن به قصه و زندگی در غزه از دیگر قسمت‌های این برنامه بود. دلآوری که همیشه سعی کرده سراغ ایده‌های جدید در برنامه‌سازی برود در «هلال» هم برنامه‌سازی را به سمت جهان اسلام برده است. خودش در مورد این برنامه گفت: «ذات قصه این است که ما همه به هم ربط داریم، یعنی یک مرزی بین ما وجود دارد

و زبان متفاوتی داریم، اما درحقیقت روی هم اثر می‌گذاریم. ماه رمضان علاوه بر وجه معنوی که دارد، زیبایی از خورده فرهنگ و آداب و رسوم را ساخته و گروه بزرگی از انسان‌ها را به هم پیوند داده است.» یکی از نکات جالب این برنامه میهمانان آن بودند که از گوشه و کنار ایران و دنیای اسلام، خاطرات شان را تعریف می‌کردند و به‌خاطر تسلطی که مجری برنامه دارد، واکنش‌ها و نکات جالب توجهی در برنامه مطرح می‌شد و با یک زبان دیگر، انگار مخاطب مدام درحال غافلگیر شدن بود و با رفت و برگشت‌ها مجری و میهمان ارتباط می‌گرفت، نکته‌ای که شاید در تلویزیون به فراموشی سپرده شده و این مدل برنامه حتما می‌تواند نقطه امدیدی باشد برای تغییر در سازمان صداوسیما.

- «چهارگاه» دوست‌داشتنی**

چهارگاه از آن برنامه‌های تلویزیونی بود که در قاب و میزانشن بی‌ادعا ظاهر شد و آرام آرام تبدیل به غافلگیری شبکه چهار در تلویزیون شد. سیف‌اللهی، تهیه‌کننده این برنامه تلویزیونی درباره چگونگی شروع تولید و روند پژوهش‌های صورت‌گرفته و پیوند «متناجم» با «آواز» و «موسیقی» در این برنامه گفت: «مسئولیت این برنامه به پیشنهاد مدیریت گروه ادب و هنر شبکه چهار سیما به من سپرده شد و ما با یک تیم جوان، تولید آن را آغاز کردیم. بخش پژوهشی و سردبیری این برنامه برعهده متین رضوانی بود که او پیش از این پژوهش‌هایی در زمینه آواها و نغمه‌های ایرانی انجام داده است. یکی از چالش‌های برنامه برای ما، دعوت از میهمانانی بود که حضور آنها درعین حفظ تقدس فضای سحر، برای مخاطب و قاب شبکه چهار سیما نیز دارای عظمت و شانی ویژه باشد. درنهایت فهرست ۳۰ نفرهای از میان استادان و هنرمندان ۳۰ استان در سراسر کشور تهیه شد که طبق ویژگی‌های مورد نظر، حضور آنها می‌توانست اهداف این برنامه را محقق کند. همچنین استادان همراه این برنامه به‌ترتیب از اسماعیل آذر، حسام‌الدین سراج، حسن بلخاری در برنامه حضور یافتند.»

- انجمن شاعران معاصر**

براساس شواهد تاریخی که می‌توان آنها را از میان متون ادبی هم پیدا کرد، ایرانی‌ها به شعر بیشتر علاقه دارند تا عقل و منطق و فلسفه، یعنی ایرانی‌ها به امور عاطفی و قلبی بیشتر تمایل دارند تا عقلانی. برای همین است که از خواندن شعر، محافل ادبی و هر آنچه مرتبط با شعر و شاعری باشد، بسیار استقبال می‌شود، امسال و در برنامه‌هایی که برای نوروز و ماه رمضان تلویزیون تدارک دیده بود، برنامه‌ای با عنوان «سرزمین شعر» ساخته شد که بسیار هم مورد استقبال قرار گرفت. سرزمین شعر اولین رقابت جدی و مبتنی بر نقد و نظر تخصصی در حوزه شعر معاصر ایران است که در آن ۶۴ شاعر در هشت گروه با یکدیگر به رقابت شعری می‌پردازند و اشعارشان توسط کارشناسان متخصص این حوزه مورد داوری قرار می‌گیرد.ناصر فیض، علیرضا قزوئه،محمدکاظم کاظمی و علی محمد مودب داوران این مسابقه ادبی هستند و محمد مهدی سیار هم اجرای برنامه را برعهده دارد. سرزمین شعر با وجود اینکه از شبکه۴ سیماپخش می‌شود، به‌خاطر حضور شاعرانی که مردم آنها را می‌شناسند و با شعرهایشان آشنا هستند، مورد استقبال قرار گرفت. کسانی که مردم به‌لحاظ شعری آنها را قبول دارند و همین باعث می‌شود با دیدن شان در تلویزیون، برنامه را ببینند. سازندگان سرزمین شعر هم سعی کردند در هر قسمت مخاطب را غافلگیر کنند و با کیفیت برنامه بسازند. در یکی از قسمت‌ها، محمد مهدی سیار برای معرفی یک شاعری که قرار بود شعرخوانی کند، گفت: «شاعر دل شکسته زیاد شنیده‌ایم اما شاعر غمگین شکسته را نه!» و بعد شاعری را دعوت کرد که کشتی‌گیر بود. در یکی از قسمت‌ها علیرضا فتخاری، میهمان برنامه شد و آهنگ خاطره‌انگیز ای دل اگر عاشقی» را خواند و این قسمت هم در فضای مجازی بازخورد های زیادی داشت.

- بازگشت امیدوارکننده**

فرزاد حسنی پس از سال‌ها دوری از قاب تلویزیون با ویژه‌برنامه نوروزی «آی نسیم سحری عید شد»، بازگشت موفقیت‌آمیزی را نشان داد و از همان شب‌های اول، توانست نگاه‌ها را به سمت خود جلب کند. اگرچه این برنامه هم به جبر این روزهای رسانه، مجبور به تن دادن به قواعد صنعت شهرت است اما تفاوتش با دیگر برنامه‌های نوروزی این است که از چهره‌های معروف فقط برای پر کردن اهمیت ضریب پیدا می‌کنند.»

- ایده جمع‌سپاری**

او در ادامه صحبت‌هایش، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین ذی‌نفعان نمایشگاه بین‌المللی کتاب را مردم دانست و گفت: «قاعدتا زمانی این رسانه می‌تواند برای مردم جذاب‌تر باشد که متناسب با نیازهای خودشان باشد و متناسب با شرایط روز هم می‌تواند متحول شود. نمایشگاه کتاب باید فرزند زمانه خود باشد و بتواند مدام متحول شود. این نگاه مبنای شکل‌گیری این ایده شد که سراغ مخاطبان این رسانه بزرگ، یعنی نمایشگاه بین‌المللی کتاب برویم و از آنها بپرسیم که به نظر شما چه کنیم نمایشگاه کتاب فرزند زمانه خود باشد و شما مخاطبان این رسانه را بیشتر دوست داشته باشید. با مفهوم جمع‌سپاری به سراغ جمعیت بزرگی می‌رویم.»

- ۲۵۰۰ ایده برای نمایشگاه**

صلواتیان درخصوص کیفیت و تعداد ایده‌های رسیده گفت: «فراخوان هم‌زمان با نمایشگاه کتاب استارت خورد. پیش‌بینی اولیه ما این بود که شاید در بهترین شرایط ۴۰۰–۳۰۰ نفر و در بهترین شرایط هزار ایده دریافت کنیم ولی استقبال مردمی خیلی بیشتر از این بود و ما از هزار و ۷۰۰ نفر، دو هزار

کنداکتور شبکه در ساعات منتهی به تحویل سال بهره‌نبرد.» آی نسیم سحری عید شد» با میدان ندادن به چهره‌های اینستاگرامی و نسپردن جدول پخش به نسخه حاضر و آماده اکسپلور، فرم‌وجه‌تری از قالب برنامه‌های نوروزی ارائه کرد. برنامه‌ای که حسنی اجرایش را برعهده گرفته به دور از شلوغ‌کاری و دوپینگ با «احمد خطر»ا کارش را انجام داد و به یکی از معدود نقاط روشن برنامه‌های نوروزی در عید امسال بدل شد. ضمن اینکه لحن و اجرای فرزاد حسنی هم نسبت به گذشته تفاوت کرده و با حوصله و ظرافت بیشتری به اجرای برنامه می‌پردازد و این در همراهی کردن مخاطب عمومی بی‌تاثیر نیست. بسیاری از مخاطبان بالفعل تلویزیون ملی در سال‌های اخیر از این رسانه به دلایل مختلف و متعدد روی برگردانده‌اند و مدیوم‌ها و پلتفرم‌های دیگری را برای پر کردن اوقات فراغت‌شان جایگزین این رسانه کرده‌اند. دلایل زیادی را می‌توان برای کوچ مخاطبان از تلویزیون درنظر گرفت ولی مساله فعلی، آسیب‌شناسی رفتاری موجودیتی به اسم صداوسیما برای ازبانی کلان این رسانه و برشمردن علل روی برگرداندن مخاطب از آن در این سال‌ها نیست. مساله این است که چطور می‌توان از ویژگی‌های مثبت برنامه‌هایی که در جای درستی ایستاده‌اند بهره و الگو گرفت تا بینندگان بیش از پیش از تلویزیون لذته نشوند و حداقل دقایق بیشتری را صرف تماشای آن کنند. برنامه‌های مناسبی همچون «آی نسیم سحری عید شد» با ایستادن در جای درست، نه تنها به عوام‌زدگی‌های رایج دامن نمی‌زند و آنتن‌رایه دست‌شامورتی‌پازها نمی‌سپارد بلکه به مخاطبان‌شان احترام می‌گذارد و با صبر و حوصله لحظات نزدیک به سال تحویل را مدیریت می‌کند.

- ایده‌ای نو برای «سحرنشینی»**

زمانی تلویزیون برای برنامه‌های سحر ماه رمضان برنامه‌های متنوعی را تدارک می‌دید. مدتی از این مدل برنامه‌های خلاقانه خبری نبود، اما امسال برنامه «سحرنشینی» با ابتکاراتی که به کار برد، توانست مخاطبان را به خودش جذب کند. این برنامه که از شبکه دو سیما پخش شد، با محوریت توجه به جایگاه مادران و اهمیت نقش مادری در جامعه امروز ساخته شده است. راحله امینیان، اجرای برنامه را به عهده دارد. یکی از نکاتی که توجه‌ها را به سمت این برنامه جلب کرده است، محتوای متفاوت و نگاهی است که سازندگان در انتخاب محور اصلی برنامه و بعد هم توجه به جزئیات داشته‌اند. معین دسترنج، کارگردان برنامه «سحر نشینی» است و در مورد اینکه چرا محتوای متفاوت برای این برنامه انتخاب شده گفت: «در چندین سال اخیر محتوای برنامه سحرها معمولاً عمومی و درباره فضای عبادت بوده است. چند سالی هم به صورت اختصاصی درباره امیرالمومنین(ع) کار شد. ابتکار شبکه دو امسال این بود که ما در این ماه مبارک در حداقل سحر تا افطار یک اتفاق ویژه رقم بزنیم و یک محتوای یکدست ارائه کنیم و این ماجری همی که می‌بینید ایده اولیه کار بود. بنابراین برنامه «از اماان بگو» در افطار با موضوع مادر ساخته شد و در سحر هم برنامه سحرنشینی انتخاب شد و ما به حضرت زهرا(س) پرداختیم.» انتخاب یاسین حجازی برای قسمت یادکستی برنامه هم از نکات جالب توجه این برنامه در سحرهای ماه رمضان بود؛ کاری که با توجه به استقبال این روزهای جوانان از یادکست‌ها، برنامه را مورد توجه قرار داده است. کارگردان در مورد این مدل نگاه و توجه به یادکست‌ها در برنامه می‌گوید: «در سال‌های اخیر یادکست مورد اقبال عمومی مردم قرار گرفت و ماه هم به همین منظور تلاش کردیم ابداعی در این حوزه انجام دهیم و از یاسین حجازی، هنرمند شناخته‌شده در این زمینه دعوت کردیم تا اجرای این بخش را به صورت زنده بر عهده داشته باشد. به همین دلیل است که دکور این بخش با فضایی روستا ساخته شده تا فرم و محتوا با یکدیگر تناسب داشته باشند. در کنار این موارد حضور زوج‌های جوان هم در ابداع این نگاه نو ما را همراهی کرد.»

- آبروی سریال‌های نوروز ورمضان در دستان «زیرخاکی»**

تلویزیون در ترکیب ماه رمضان و نوروز و سریال‌سازی با این دو مناسبت مهم خیلی موفق نبود، این انتظار از تلویزیون می‌رفت که با توجه به تجربه سال گذشته و همین همزمانی بتواند از این فرصت مهم و استثنایی شود به درستی استفاده کند، موقعیت تقارن نوروز و ماه رمضان اتفاقی نیست که ناگهان رخ داده یا پدیده‌ای عادی و روتین طی سال باشد و حتما تدارک خاصی برای آن لازم است. اما تلویزیون مخاطبان سریال‌پسند را نادیده کرد. شاید تنها نقطه

امیدبخش برای تلویزیون را باید سریال جلیل سامان آن هم در فصل چهارمش دانست که توانست با زوج ژاله صامتی و پژمان جمشیدی دوباره مخاطبان را برای دیدن این سریال با خودش همراه کند. سریالی که در همان زمان حضور تیم جدید صداوسیما قرار بود تعطیل شود و حالا همان سریالی که قرار بود ادامه پیدا نکند، آبروی تلویزیون را می‌خرد.

مهر ۱۴۰۰، که تیم جدید بر سرکار آمد خیر توقف ساخت ۱۵ سریال تلویزیونی همه جا منتشر شد. در همان زمان، جلیل سامان که در حال ساخت فصل دوم سریال بود؛ در صفحه مجازی‌اش نوشت: «کاش «زیر خاکی» را هم تعطیل می‌کردید تا با هم بنشینیم فکری به حال امروز و فردای تلویزیون بکنیم! شما از زیر خاکی چه توقعی دارید؟… با این کار برای ما هم حاشیه به وجود می‌آورد و بسان نورچشمی تلویزیون آن راهم از چشم مردم می‌اندازید.اتوقف تولید ۱۵ سریال عملا فروپاشی تلویزیون است. مثل اینکه برای رفع مشکل آلودگی هوا فرمایشی شود که نفس نکشید تا هوا پاک شود! چرخ را قبلاً اختراع کرده‌اند! برای هر مشکل فنی و محتوایی دستورالعملی عملی مخاطب از آن در این سال‌ها نیست. مساله این است که معقول و منطقی اتفاق بیفتند نه با هیجان و رویاهای دست‌نایافتنی. با نیروی انسانی باقی مانده و ساختار فعلی تلویزیون تحول مثبتی رخ نخواهد داد مگر آنکه با رفع اشکال‌های ساختاری و مدیریتی هنرمندان با تلویزیون آشتی کنند.» سامان فصل دوم و سوم سریالش را هم ساخت اما دوباره برای ساخت فصل چهارم این سریال که امسال در ایام نوروز پخش شد، مشکل داشت و در گفت‌وگویی که تسنیم داشت، درمورد تغییرات تلویزیون گفت: «اتفاقاتی که در تلویزیون افتاد بیشتر شبیه به یک زلزله بود، خیلی از ساختارها دچار تغییراتی شد که آن چنان مثبت هم نبود، مدیرانی به سازمان تزریق شدند که تجربه لازم را نداشتند و دافعه ایجاد کردند. بعد از آن اعتراضات و اغتشاشات هم مثل یک سونامی پشت سر زلزله آمد و هرچه را مانده بود با خودش شست و برد. یک شبیه که نمی‌توان بازیگر ساخت، فیلمنامه نویس و کارگردان تربیت کرد! من را اگر از قطار تلویزیون هم بیرون بیندازند از عقب واگن اوزیان می‌شوم و رهایش نمی‌کنم، چون هنوز دوست دارم برای مردم و در تلویزیون قصه بگویم چون تلویزیون خانه من است؛ مدیران فعلی میهمان تلویزیون هستند اما ما برنامه‌سازها و مردم صاحب این رسانه‌ایم.»

- مثل «محفل» بسازیم**

اگر بگوییم «محفل» بهترین برنامه تلویزیون در ماه رمضان ۱۴۰۳ بود، گزاره نبوده است، از همان ابتدای شکل‌گیری تولید برنامه محفل حالا چه از سر تدبیر و هوشمندی بوده یا به‌خاطر جبر این روزهای رسانه، فرم آنماده شده‌ای از یک اجرا انتخاب شد تا حدی که برخی می‌زانسن‌های محفل را شبیه برنامه‌های «تلنت شو» می‌دانند. مبتنی بر این فرم، پیام و محتوایی که قرار بود به دست مخاطب برسد، سسر و شکل گرفت و در نقاطی هم به نفع ایده‌پردازان برنامه تغییراتی داشته‌ام‌این نکته قابل تاملی است که سازندگان محفل در فرآیندهای ساخت برنامه، مدعی اختراع چرخ‌ا از اول نشدند و همین مورد به آنها کمک کرد تا از ایده‌های تخیلی و محفلی این روزهای تلویزیون فاصله بگیرند و با آزمون و خطای بیهوده، بر سر حفظ مخاطبان‌شان قمار نکنند.

نکته دیگر اینکه برنامه محفل برای جلب نظر بینندگانش، سراغ چهره‌های مشهور نرفته و خودش چهره‌سازی می‌کند و این کار هم در جانب میزبانان برنامه و هم در جانب دعوت‌شدگان شکل گرفته است. البته چنین اتفاقی به‌صورت ناخواسته برای این مدل برنامه پیش می‌آمد، چون عمدتاً چهره‌های قرآنی در فضای عمومی ناشناخته هستند و اتفاق مهم و ارزشمند برنامه محفل این بود که نقطه آغازی برای معرفی فعالان قرآنی شده است. چهره‌هایی که در امتداد مسیر تولید دیگر برنامه‌های قرآنی و همچنین در سطوحی وسیع‌تر و فراگیرتر می‌توانند به کار دیگر برنامه‌سازان این حوزه بپیایند.

این برنامه بعد از دو فصل از اجرای موفق حال‌اتوانسته با متمرکز شدن بر اشتراکات مفاهیم دینی و سرگرمی، طرفداران و پیگیران خاص خود را از میان طیف‌های متنوع جامعه جذب کند و ضمن عمومیت دادن به مفاهیم قرآنی در سطحی فراگیر با مخاطبش ارتباط برقرار کند. حالا محفل در حفظ مخاطبانش مسیر سختی را پیش روی خودش دارد و در عین حال که باید هویت قرآنی و دینی خودش را حفظ کند باید در لحن و اجرا هم به‌گونه‌ای باشد که اکثریت جامعه به سمتش اقبال داشته باشند.

فرهنگستان

فرهنگ

- یکشنبه ۱۹ فروردین ۱۴۰۳

- شماره ۴۱۰۸

- www.fdn.ir

- FARHIKHTEGADAILY

ادامه از صفحه ۱۲

۱۳

^[1] فرهنگستان، نهاد تخصصی برای تدوین و استانداردسازی واژه‌ها و اصطلاحات علمی، ادبی و فنی است